

Czesław Rychlicki

"Gli Anni Santi attraverso le Bolle", Rino Fischella, Piemme 1999 : [recenzja]

Studia nad Rodziną 3/1 (4), 161-165

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

problematyki. Kolejne wypowiedzi dotyczą różnych aspektów życia małżeńskiego i rodzinnego. Wśród wielu wypowiedzi na temat małżeństwa i rodziny, rolę wiodącą pełnią zwłaszcza: Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, List apostolski *Mulieris dignitatem* oraz *List do Rodzin*. Myśl Papieską charakteryzuje ciągłość i otwartość na zgłębianie prawdy o „Tajemnicy wielkiej”.

ks. Jarosław Sz. Szymczak

Rino Fisichella, Gli Anni Santi attraverso le Bolle, Piemonte, Casale Monferrato 1999, 335 s.

1. U korzeni Jubileuszy

Pośród wielu publikacji dotyczących Jubileuszu Roku 2000, centralne miejsce należy przyznać pozycji wydawniczej: R. Fisichella, *Gli Anni Santi attraverso le Bolle*. Jej uprzywilejowane miejsce wypływa ze źródłowego charakteru książki, na którą składają się Bulle papieskie ogłaszające Święte Jubileusze, poczynawszy od pierwszej z r. 1300 *Antiquorum habet*, Bonifacego VIII, aż po ostatnią *Incarnationis mysterium* (1998), Jana Pawła II, ogłaszającą Wielki Jubileusz Roku 2000. Teksty wszystkich Bulli poprzedza obszerny komentarz teologiczno-pastoralny.

Od strony metodycznej cenna jest uwaga objaśniająca nazwę samego dokumentu „bulla” i jej znaczenie źródłowe. „Bulla – wyjaśnia teolog rzymskiej Gregorjany – jest listem Papieża skierowanym do wiernych, z okazji szczególnych wydarzeń kościelnych. Nazywa się «bulla», ponieważ rękopis papieski jest poświadczony pieczęcią (bulla), będącą znakiem autentyczności”. W Bulli, zapowiadającej Rok Święty, Papież wyjaśnia motywy jego ogłoszenia, ustala datę rozpoczęcia i zakończenia, sposoby uzyskania odpustów, oraz umieszcza pewne uwagi dla refleksji wiernych. Tego typu uwaga Autora publikacji jest pożądana, gdyż na ogół wydarzenia jubileuszowe zasłaniają sam dokument ogłaszający Rok Jubileuszowy.

Autor opracowania sięga do historii literatury zawierającej kroniki lat jubileuszowych i komentarze relacjonujące wydarzenia, zaistniałe podczas tych jubileuszy. Tego typu literatura stanowi cenne źródło dla odtworzenia kontekstu i sposobu świętowania różnych jubileuszy. Stanowi też świadectwo zwyczajów i obyczajów występujących w takich obchodach. Jakkolwiek wartość tych źródeł jest ważna w aspekcie kulturowym, to ważniejsze pozostaje zrozumienie sensu jubileuszu, który jest objaśniony w Bulli papieskiej. W niej znajdujemy przede wszystkim teologiczne motywy, będące istotną racją ogłoszenia jubileuszu. Te właśnie motywy stanowią zasadniczą podstawę świętowania jubileuszy. Refleksja teologiczna pozostaje dla Kościoła podstawą całej akcji liturgicznej, jako sposobu wyrażania wiary Kościoła w nadzwyczajnych wydarzeniach historycznych.

Historyczne spojrzenie Autora na oficjalne źródła jubileuszowych Lat Świętych, obchodzonych w Kościele, prowadzi go do ustalenia pewnych wspólnych elementów każdego roku jubileuszowego. Wynika z nich, że z upływem wieków i lat, tradycje

pozostają w istocie niezmienione. Wspólnym elementem dla wszystkich Świąt jubileuszowych, posiadającym duże znaczenie teologiczne, są: pielgrzymki, przejście przez „świętą bramę” bazylik rzymskich, spowiedź i modlitwa dla uzyskania odpustu.

2. Stałe zaproszenie do pielgrzymki i modlitwy

Papież Bonifacy VIII (1300) pierwszy raz w historii Kościoła ogłosił «wielki odpust», czyli uchylenie kary. W swej Bulli *Antiquorum habet* (22.02.1300) pisał: „Udzielamy pełnego odpustu tym wszystkim, którzy w ciągu roku 1300, począwszy od minionych Świąt Bożego Narodzenia do następnych, udadzą się z pielgrzymką do bazyliki (św. Piotra na Watykanie i św. Pawła za Murami) i wyspowiadani, pozostaną w duchu szczerzej pokuty. Udzielamy tego samego odpustu za grzechy tym wszystkim, którzy to samo uczynią w każdym jubileuszu stulecia”.

Ustalona więc została data rozpoczęcia jubileuszy: w każdym stuleciu, począwszy od Świąt Narodzenia Jezusa Chrystusa, które zmieniło historię ludzkości.

27 stycznia 1343 r. Papież Klemens VI ogłosił Bullę *Unigenitus Dei Filius*. Bulla ta została napisana siedem lat wcześniej, ale pozostawała nieznaną z motywów politycznych. Był to początek pontyfikatu tego papieża, a w międzyczasie, Stolica Apostolska znalazła się w Awinionie. Papież Klemens połączył w swej Bulli jubileusz chrześcijański z żydowskim, o którym wspomina rozdział 25 Księgi Kapłańskiej: „Będziecie święcić pięćdziesiąty rok, oznajmicie wyzwolenie w kraju dla wszystkich jego mieszkańców (...) Cały ten rok pięćdziesiąty będzie dla was rokiem jubileuszowym” (w. 10-11).

Począwszy od tego momentu data jubileuszy została związana z 50-leciem. Jakkolwiek sam Papież nie mógł uczestniczyć w uroczystościach to jednak pielgrzymi udawali się do grobów apostolskich, w celu uzyskania odpustu. Z tekstem wspomnianej Bulli związany jest charakterystyczny szczegół: do wizyty w bazylice św. Piotra zostaje dodana pielgrzymka do bazyliki św. Jana na Lateranie. Motyw rozszerzenia miejsc pielgrzymowania został wyjaśniony w samej Bulli: „Ponieważ na ścianach tego Kościoła zostały namalowane – po raz pierwszy dla ludu rzymskiego – freski, przedstawiające Chrystusa Zbawiciela”.

Przy szczegółowej rekonstrukcji instytucji jubileuszowej inny element znajdujemy w Bulli Grzegorza XI *Salvator noster Dominus Jesus Christus* (29.04.1373). Pozostający w Awinionie Grzegorz XI, dołącza do praktyki jubileuszowej pielgrzymkę do bazyliki Matki Bożej Większej chcąc, aby również Najświętsza Maryja Panna była czczona przez pielgrzymów.

Pobożność zatem, prowadzi wiernych do czterech bazylik, w których pielgrzymi mogą uzyskać odpust, nawiedzając je w roku jubileuszowym.

W historii uroczystości jubileuszowych nowy akcent przynosi Bulla Urbana VI *Salvator noster unigenitus* (8.04. 1389), w której zostaje ustalona nowa data jubileuszu, zorientowana na 33 lata życia Chrystusa. W tym też duchu Pius XI Bullą *Quod nuper* (6.01.1933) i Jan Paweł II Bullą *Aperite portas Redemptori* (6.01.1983), ogłosili Rok Święty odpowiednio na 1900 i 1950 lat od wydarzenia śmierci odkupieńczej Chrystusa.

W Bulli Papieża Mikołaja V *Immensa et innumerabilia* (19.01.1449) nie znajduje-

my szczególnych nowości. Papież odtwarza ducha dokumentów jubileuszowych swoich poprzedników (Klemensa VI i Grzegorza IX), przywracając świętowanie jubileuszu z okazji 50-lecia.

W tej krótkiej prezentacji Bulli papieskich, zapowiadających jubileusze chrześcijaństwa, odnajdujemy właściwie wszystkie elementy kształtujące historię jubileuszu chrześcijańskiego. W centrum całego wydarzenia należy umieścić miłosierdzie i przebaczenie Boga objawionego w Chrystusie, wychodzącego naprzeciw pokutującemu grzesznikowi. Miłosierdzie wypływa z nieograniczonej miłości Boga i otwiera się na całego człowieka. Odpust zaś, jest znakiem tego miłosierdzia, które przekracza przebaczenie grzechów, przekazując człowiekowi także darowanie win. Trwałym elementem pozostaje też pielgrzymka do grobów Apostołów, jako znak wiary wymagającej świadectwa.

3. Znak pokoju i pojednania

Nie zachowała się niestety, Bulla Marcina V, w której Papież ogłosił jako jubileuszowy rok 1423. Istnienie tego dokumentu poświadcza Bulla Pawła II *Ineffabilis providentia* (19.04.1470) oraz inne, zachowane z tej epoki kroniki. Ważnym historycznie szczegółem zaginionej Bulli jest odniesienie do „drzwi świętych”. Według bieżącej tradycji były one otwarte po raz pierwszy podczas jubileuszu 1423 r. w bazylice św. Jana na Lateranie. R. Fisichella przytacza jednak w tej materii dwa dokumenty, z których można wnioskować o istniejącym już wcześniej zwyczaju otwierania „drzwi świętych” i związanej z nimi symboliki.

Dla odkrycia ostatniego etapu drogi jubileuszowej należy powrócić do Bulli Pawła II *Ineffabilis providentia*, w której Papież postanawia, że począwszy od roku 1475, rok jubileuszowy będzie obchodzony co 25 lat. Różne motywy skłoniły Papieża do skrócenia czasu oddzielającego jubileusze chrześcijańskie. Były wśród nich motywy polityczne oraz społeczne warunki życia ludzi i ich stan moralny. W tej Bulli występuje po raz pierwszy termin «jubileusz». Jest rzeczą właściwą do odnotowania, że sam Papież wyjaśnia w tekście teologiczne znaczenie jubileuszu dla życia Kościoła. Rok Święty – według Papieża – powinien być „rokiem pełnego odpuszczenia grzechów, rokiem łaski, znakiem pokoju i pojednania całej ludzkości z naszym Zbawicielem”.

Zauważamy w ten sposób, że jubileusz jest złączony z jego istotnym znaczeniem biblijnym, z «rokiem łaski», głoszonym przez Chrystusa w synagodze nazaretańskiej (por. Łk 4,19). Jednocześnie łatwo można zauważyć, że jubileusz nabywał coraz bardziej sensu pojednania i przebaczenia.

Motywy skłaniające Pawła II do skrócenia odstępów lat w obchodach jubileuszowych wskazują, że obchody Roku Świętego zostają powiązane zawsze z codziennymi warunkami życia człowieka i z historią narodów. W każdym jubileuszu znajdujemy żywe odwołanie się do sytuacji życiowej aktualnych pokoleń. W tych sytuacjach znajduje także swoje odbicie wiara człowieka i wszystkie jej przejawy. Jest to zrozumiałe, bo wiara nie jest wartością statyczną w człowieku, ale w swoim rozwoju podlega wielu uwarunkowaniom, także zewnętrznym.

W tym sensie należy też odczytywać Bullę Piusa XI *Infinita Dei misericordia* (29.05.1924), ogłaszającą jako Rok Święty rok 1925. Jubileusz ten posiadał charakter wybitnie duchowy i miał na celu moralną i społeczną odnowę ludzkości po jej doświadczeniach wojennych.

Na uwagę zasługuje ogłoszenie przez tego samego Papieża jubileuszu na rok 1933, dla obchodów 1900 rocznicy śmierci Jezusa Chrystusa. W tym przypadku „drzwi święte” zostały otwarte w Niedzielę Palmową 1933 r. i zamknięte w Poniedziałek Wielkanocny 1934 r. Charakterystycznym szczegółem, ogłoszonej z tej okazji Bulli *Quod nuper* (6.01.1933), było pierwsze wspomnienie o pielgrzymce do Ziemi Świętej, bogatej w miejsca świętych wydarzeń zbawczych. Jednocześnie Papież rozszerzył odpust jubileuszowy na wszystkich wiernych, którzy nie mogą udać się do Rzymu, odwiedzają inne miejsca święte, spełniając te same warunki odpustu.

Analogiczny charakter duchowy posiadał jubileusz roku 1950, ogłoszony przez Piusa XII Bullą *Jubilaem maximum* (26.05.1949). Obchody tego jubileuszu stały się prawdziwie widzialnym znakiem nadziei osiągnięcia przez ludzkość pokoju i zbliżenia między ludźmi.

4. Zmiana obyczajów – ciągłość tradycji

Wydarzenia ostatnich dziesięcioleci w życiu Kościoła, przemiany społeczne i polityczne w życiu narodów, uczyniły zasadnym dla Pawła VI pytanie o sens zachowania tradycji jubileuszowej w naszych czasach. Analizując sytuację lat 60-tych naszego wieku, Papież doszedł do wniosku, że mimo ogromnych przemian w mentalności ludzi, w ich obyczajach, a także w życiu religijnym, istnieje sens zachowania obchodów Roku Świętego, który powinien pomóc wierzącym włączyć się w duchową odnowę, zaproponowaną przez ostatni Sobór, a samemu Kościołowi dostarczyć moralnego wsparcia dla niesienia pomocy dzisiejszemu człowiekowi. Dlatego Paweł VI ogłosił na rok 1975 Jubileusz Bullą *Apostolorum limina* (23.05.1974), dla odnowy człowieka i pojednania ludzkości.

Od tego momentu obchody jubileuszowe nie ograniczały się do samego miasta Rzymu, ale były świętowane także w Kościołach lokalnych. W ten sposób wyraziła się w praktyce dążność Kościoła Soboru Watykańskiego II do zaznaczenia swej obecności w różnych wspólnotach lokalnych, będących widzialnym znakiem jedności Kościoła Chrystusa.

5. Otwarcie trzeciego tysiąclecia

Koniec dwudziestego stulecia, wieku wielkich osiągnięć technicznych i kulturowych ludzkości, a zarazem wielu kataklizmów światowych, stawia pytania o kształt XXI wieku. U progu nowych czasów Jan Paweł II ogłasza Wielki Jubileusz, z okazji 2000 rocznicy wcielenia Syna Bożego. Świata, który ruguje coraz bardziej ze swojego życia wartości chrześcijańskie i usiłuje żyć w przestrzeni pozbawionej Boga, Papież w Bulli *Incarnationis mysterium* (29.11.1998), przywołuje normatywną wartość osoby Jezusa Chrystusa dla całej historii i ludzkości. Jan Paweł II przypomina wyraźnie, że moment

przyjścia na świat Syna Bożego w naturze ludzkiej, nie może być zredukowany do samego wydarzenia historycznego, jako jedno z ogniw łańcucha historii. Jezus z Nazaretu jako Syn Boży syntetyzuje w sobie całą historię i stanowi ostateczne słowo jakiego Bóg wypowiedział o sobie i o człowieku. Dlatego, aby zrozumieć sens historii i sens człowieka, należy odwoływać się nieustannie do wydarzenia Wcielenia Syna Bożego. W Nim bowiem Bóg przyszedł do człowieka, aby odkryć mu jego wielkość, sens i przeznaczenie. W tajemnicy Wcielenia Bóg w pełni objawił siebie samego, swoje ojcostwo i swoje miłosierdzie wobec człowieka, powołanego do bycia razem z Bogiem, a potem upadłego. Chrystus stał się człowiekiem, aby przez swoje dzieło pojednać nas z Ojcem. Stał się On jedyną drogą naszego spotkania z Bogiem. Powrót Jezusa do Ojca, po zmartwychwstaniu, umożliwił nam otrzymanie Ducha Świętego. Stąd też Wielki Jubileusz Roku 2000 powinien być czasem uwielbienia Boga w Trójcy Osób (Bulla, n.3).

Ponieważ wcielenie Syna Bożego i dokonane przez Niego zbawienie są właściwym kryterium oceny wartości ziemskich (Bulla, n.1), Wielki Jubileusz powinien stać się środkiem pomocnym dla ludzkości w odnalezieniu właściwego kierunku życia.

Jaką wartość posiada publikacja R. Fisichelli? Bp Fisichella, odbywając myślową i duchową wędrówkę po oficjalnych i urzędowych źródłach, jakimi są papieskie Bulle ogłaszające jubileusze chrześcijańskie, pomaga nam w dużej mierze zrekonstruować historię Lat Świętych w Kościele. Zgromadzenie tych dokumentów w jednym tomie pozwala dostrzec bogactwo różnych historycznych momentów w życiu Kościoła i wiernych. Są to teksty bardzo ważne dla odczytania historyczno-społecznego kontekstu obchodów różnych jubileuszy. Jest to również cenne źródło dla zrozumienia rzeczywistego sensu Roku Świętego; rytów, zwyczajów, tradycji i symboli towarzyszących jego obchodom. Ze względu na zebrany materiał źródłowy, jest to cenna publikacja, również dla zrozumienia wewnętrznej wartości historycznej i duchowej Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, w który właśnie wchodzimy.

ks. Czesław Rychlicki